

Wydział	Imię i nazwisko	Rok	Grupa	Zespół
WFiIS	1. Paweł Szewczuk 2. Ihnatsi Yermakovich	II	03	03
PRACOWNIA FIZYCZNA WFiIS AGH	Temat			
	Kondensatory			
Data wykonania	Data oddania	Zwrot do popr.	Data oddania	Data zaliczenia
14.03.2022	21.03.2022			
				OCENA

Kondensatory

Ćwiczenie nr 33

Paweł Szewczuk

Ihnatsi Yermakovich

1	Cel ćwiczenia	2
2	Wstęp teoretyczny	2
2.1	Kondensator płaski	2
2.2	Prędkość światła	3
2.3	Kondensator płaski z dielektrykiem	3
2.4	Kondensator cylindryczny z dielektrykiem	3
3	Przyrządy pomiarowe	3
4	Przebieg ćwiczenia	4
5	Wyniki	5
5.1	Kondensator płaski - wyznaczenie ε_0	5
5.2	Kondensator płaski z dielektrykami	5
5.3	Kabel koncentryczny	5
6	Opracowanie wyników	6
6.1	Stała elektryczna ε_0	6
6.2	Niepowność pomiaru stałej elektrycznej ε_0	7
6.3	Wyznaczenie prędkości światła c	8
6.4	Wyznaczenie względnej przenikalności elektrycznej ε_r	8
6.4.1	Przenikalność elektryczna drewna	8
6.4.2	Przenikalność elektryczna plexi	8
6.4.3	Przenikalność elektryczna rezokartu	8
6.5	Wyznaczanie przenikalności względnej ε_r dielektryka w kablu koncentrycznym	8
7	Wnioski	9

1 Cel ćwiczenia

Celem laboratorium był pomiar pojemności kondensatorów powietrznych i kondensatorów z warstwą dielektryka w celu wyznaczenia stałej elektrycznej ϵ_0 i przenikalności względnych ϵ_r różnych materiałów.

2 Wstęp teoretyczny

2.1 Kondensator płaski

Kondensator jest zbudowany z dwóch przewodników między którymi znajduje się warstwa izolatora. Pojemność takiego kondensatora wyrażamy przez stosunek ładunku Q na jego okładce do napięcia U pomiędzy jego okładkami:

$$C = \frac{Q}{U} \quad (1)$$

Uproszczony wzór na pojemność C kondensatora jest przedstawiany jako stosunek iloczynu stałej elektrycznej ϵ_0 , przenikalności elektrycznej ϵ_r oraz powierzchni okładki S do odległości d między okładkami:

$$C = \frac{\epsilon_0 \epsilon_r S}{d} \quad (2)$$

W tym doświadczeniu nie możemy jednak bezpośrednio wykorzystać powyższego wzoru, ponieważ pomiędzy okładkami kondensatora, w trzech miejscach, znajdują się izolujące krążki, których przenikalność elektryczna ϵ_r jest znacznie większa od jedności, dlatego będziemy traktować kondensator jako połączenie równoległe dwóch kondensatorów - kondensatora z dielektrykiem i kondensatora próżniowego. Powierzchnia okładek kondensatora z dielektrykiem jest równa $3S_p$, gdzie S_p jest powierzchnią jednego krążka, więc powierzchnia kondensatora próżniowego wyniesie $S - 3S_p$, korzystając ze wzoru (2) możemy stwierdzić, że całkowita pojemność kondensatora wynosi:

$$C = \frac{\epsilon_0 (S - 3S_p)}{d} + \frac{\epsilon_0 \epsilon_r 3S_p}{d} \quad (3)$$

Przekształcając wzór możemy z niego wyliczyć stałą elektryczną ϵ_0 :

$$\epsilon_0 = \frac{Cd}{S + 3(\epsilon_r - 1)S_p} \quad (4)$$

Dodatkowo musimy uwzględnić pole rozproszone powodujące wzrost pojemności kondensatora, wykonamy więc serię pomiarów pojemności dla różnych odległości między okładkami d i narysujemy na ich podstawie wykres iloczynu $Cd(d)$. Do wyznaczonych punktów na wykresie dopasujemy do funkcję trzeciego stopnia, gdzie wyraz stały a_0 wielomianu jest wartością ekstrapolowaną iloczynu $(Cd)_{extr}$ i tą wartość podstawiamy do wzoru (4):

$$\epsilon_0 = \frac{(Cd)_{extr}}{S + 3(\epsilon_r - 1)S_p} \quad (5)$$

Do ostatecznego wzoru musimy jeszcze wstawić pola powierzchni S oraz S_p :

$$S = \frac{\pi D^2}{4} \quad (6)$$

$$S_p = \frac{\pi D_p^2}{4} \quad (7)$$

gdzie:

D - średnica okładki kondensatora

D_p - średnica przekładki

Finalnie otrzymujemy:

$$\varepsilon_0 = \frac{4}{\pi} \frac{(Cd)_{extr}}{D^2 + 3(\varepsilon - 1)D_p^2} \quad (8)$$

2.2 Prędkość światła

Chcemy dodatkowo na podstawie wyliczonego ε_0 wyznaczyć prędkość światła, skorzystamy więc ze wzoru:

$$c = \frac{1}{\sqrt{\varepsilon_0 \mu_0}} \quad (9)$$

Potrzebujemy teraz wyznaczyć wartość stałej magnetycznej μ_0 , która to jest stałą definiowaną. Rozważmy definicję ampera - jest to wartość prądu, który płynąc przez dwa nieskończone równoległe przewody oddległe o $a = 1m$ wytwarza siłę $F = 2 \cdot 10^{-7} N$ na odcinku $l = 1m$ przewodu. Wzór na oddziaływanie między przewodami:

$$F = \frac{\mu_0 I^2 l}{2\pi a} \quad (10)$$

Przekształcając wzór otrzymujemy:

$$\mu_0 = \frac{2F\pi a}{I^2 l} \quad (11)$$

Podstawiając dane z definicji otrzymujemy:

$$\mu_0 = \frac{2 \cdot 10^{-7} \cdot 2\pi \cdot 1}{1^2 \cdot 1} = 4 \cdot 10^{-7} \pi \left[\frac{Vs}{Am} \right] \approx 1,257 \cdot 10^{-6} \left[\frac{Vs}{Am} \right] \quad (12)$$

2.3 Kondensator płaski z dielektrykiem

W kolejnej części doświadczenia będziemy wyznaczać przenikalność elektryczną niektórych dielektryków, wykorzystamy do tego przekształcony wzór (2):

$$\varepsilon_r = \frac{Cd}{\varepsilon_0 S} \quad (13)$$

2.4 Kondensator cylindryczny z dielektrykiem

Na koniec wyznaczmy przenikalność elektryczną dielektryka w kondensatorze cylindrycznym, wzór na pojemność takiego kondensatora:

$$C = \frac{2\pi\varepsilon_0\varepsilon_r l}{\ln\left(\frac{R}{r}\right)} \quad (14)$$

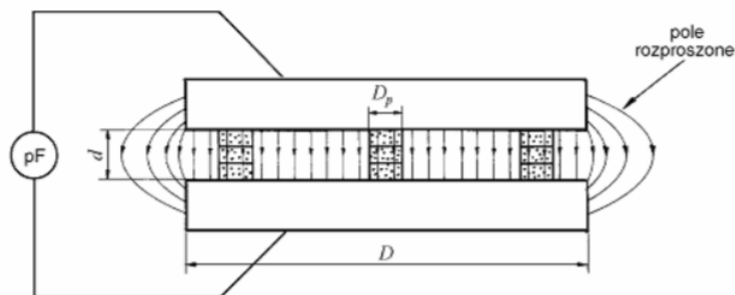
gdzie R i r to odpowiednio promienie zewnętrznej oraz wewnętrznej okładki kondensatora, a l jest jego długością. Przekształcając powyższy wzór, aby wyznaczyć ε_r otrzymujemy:

$$\varepsilon_r = \frac{C \ln\left(\frac{R}{r}\right)}{2\pi\varepsilon_0 l} \quad (15)$$

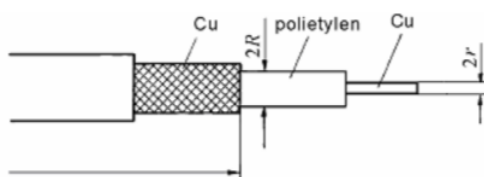
3 Przyrządy pomiarowe

- Kondensator płaski (dwie okrągłe płaskie płyty aluminiowe, pomiędzy którymi są wkładane przeładki pleksiglasowe)
- Kondensator cylindryczny w postaci kabla koncentrycznego
- Miernik podatności LCR
- Miarka

- Płyty z rezokartu, plexi i drewna

Rysunek 1: Kondensator płaski z trzema słupkami z dielektryka

Rysunek 2: Kabel koncentryczny jako kondensator cylindryczny

4 Przebieg ćwiczenia

Na początku włączyliśmy miernik LCR, wyzerowaliśmy go i ustawiliśmy na zakres do 200 pF , tego zakresu używaliśmy we wszystkich doświadczeniach oprócz pomiaru pojemności kondensatora płaskiego z dielektrykiem w postaci płyty z rezokartu, wtedy potrzebowaliśmy zakresu do 2000 pF . Następnie zmierziliśmy grubość trzech przekładek plexiglasowych (d_1, d_2, d_3) oraz ustawiliśmy je na dolnej okładce kondensatora, w taki sposób aby podtrzymywały górną okładkę, w ten sposób udało nam się uzyskać układ zbliżony do kondensatora powietrznego. Dalej podłączyliśmy miernik do kondensatora, odczytaliśmy wartość i wprowadziliśmy pomiary do tabeli 1. Podobne pomiary wykonaliśmy dla kondensatora z większą odległością między okładkami, dodając kolejne przekładki do obecnie znajdujących się w kondensatorze. Dodatkowo zmierziliśmy także średnicę kondensatora i średnicę pojedynczej przekładki używając linijki.

Następnie pomiędzy okładki kondensatora włożyliśmy płytę z rezokartu, zmierziliśmy pojemność takiego kondensatora i wyniki zapisaliśmy w tabeli 2. Pomiar powtórzyliśmy dla płyt z plexi oraz drewna. Dla każdej z płyt wykonaliśmy pomiar jej grubości.

Ostatnim obiektem doświadczalnym był kondensator cylindryczny w postaci kabla koncentrycznego, zmierziliśmy jego średnicę wewnętrzną, zewnętrzną, długość oraz jego pojemność.

5 Wyniki

5.1 Kondensator płaski - wyznaczenie ε_0

W poniższej tabeli są przedstawione wyniki pomiaru pojemności kondensatora w funkcji odległości elektrod:

Liczba przekładek	d_1 [mm]	d_2 [mm]	d_3 [mm]	$d = \frac{d_1+d_2+d_3}{3}$ [mm]	C [pF]	Cd [$pF \cdot mm$]
1	3,825	3,825	3,825	3,825	118,2	452,115
2	7,660	7,660	7,700	7,673	62,5	479,583
3	10,620	10,630	10,600	10,617	47,1	500,045
4	14,440	14,480	14,450	14,457	36,1	521,886
5	17,270	17,455	17,320	17,348	31,1	539,533
6	21,130	21,290	21,110	21,177	27,6	584,476

Tablica 1: Pojemność kondensatora w funkcji odległości elektrod

Średnica kondensatora: $D = 23,9$ cm

Średnica przekładki: $D_p = 0,19$ mm

5.2 Kondensator płaski z dielektrykami

Materiał	d [mm]	C [pF]	ε_r
rezokart	3,03	1002,0	7,64
plexi	9,98	135,6	3,40
drewno	11,95	103,3	3,10

Tablica 2: Pojemność kondensatora z dielektrykiem

5.3 Kabel koncentryczny

Średnica zewnętrzna $2R = 1,70$ mm

Średnica wewnętrzna $2r = 1,07$ mm

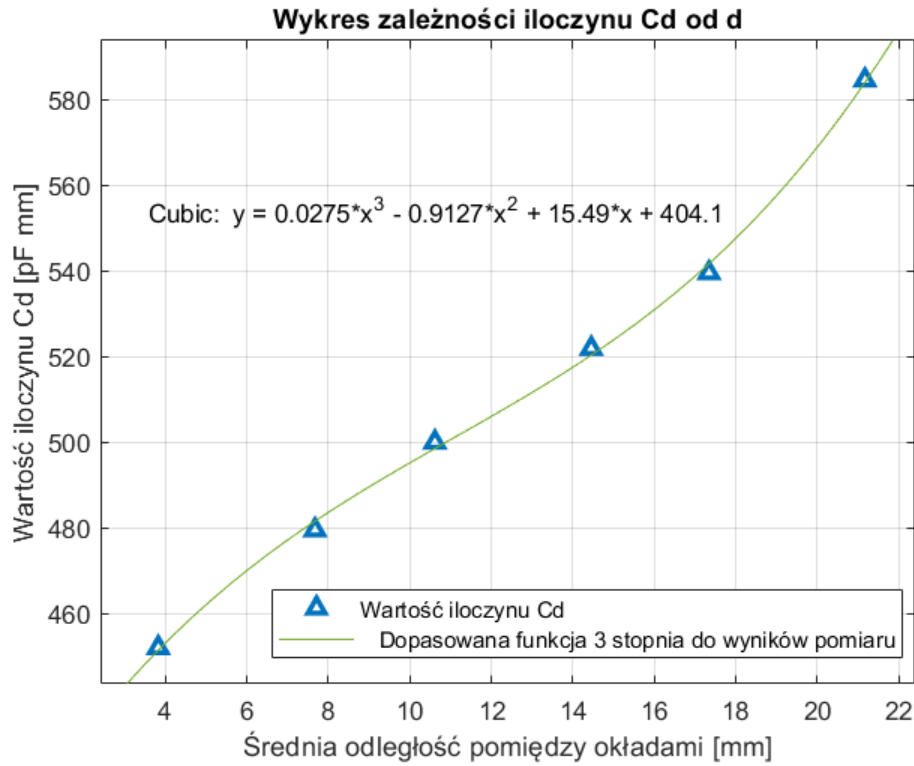
Długość $l = 70$ cm

Pojemność kabla $C = 47,2$ pF

6 Opracowanie wyników

6.1 Stała elektryczna ε_0

Na podstawie tablicy 1 sporządziliśmy wykres:

Rysunek 3: Zależność iloczynu $C \cdot d$ od d

Z równania dopasowanej funkcji 3 stopnia potrafimy wyciągnąć wartość $(C \cdot d)_{extr}$. Jest ona równa wyrazu wolnemu powyższej funkcji, czyli:

$$(C \cdot d)_{extr} = 404.1 \text{ (pF} \cdot \text{mm)} = 404.1 \times 10^{-15} \text{ (F} \cdot \text{m)} \quad (16)$$

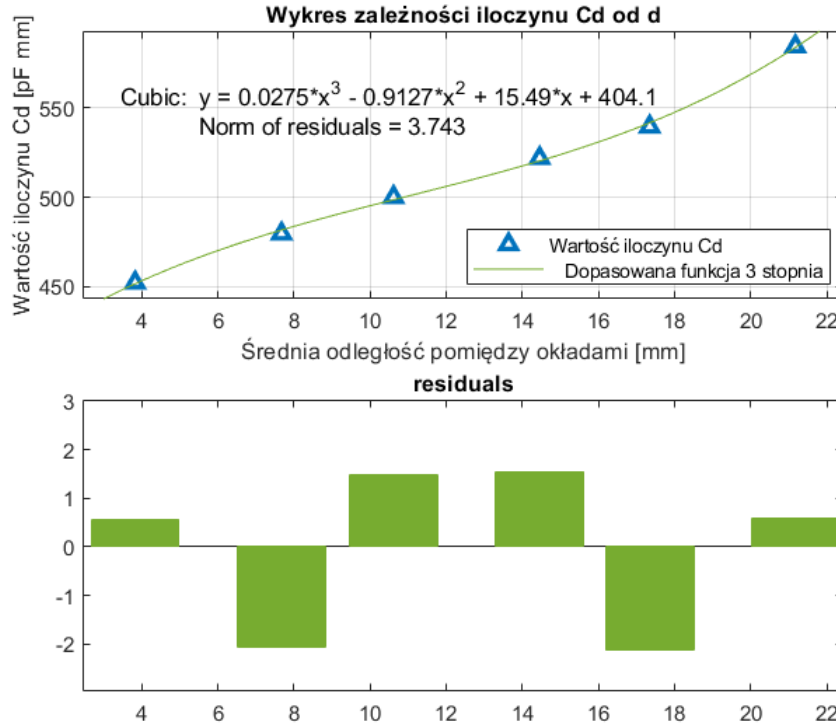
Teraz obliczymy wartość ε_0 . Dla tego przyjmujemy, że wartość ε_r jest równa 2,6 i skorzystamy ze wzoru (8):

$$\varepsilon_0 = \frac{4}{\pi} \frac{(Cd)_{extr}}{D^2 + 3(\varepsilon_r - 1)D_p^2} = \frac{4}{\pi} \times \frac{404,1}{239 + 3(2,6 - 1)19^2} = 8,74227 \times 10^{-12} \left(\frac{\text{F}}{\text{m}} \right) \quad (17)$$

Otrzymaany wynik jest bliski tablicowej wartości: 8,85 (F/m).

6.2 Niepewność pomiaru stałej elektrycznej ε_0

Najpierw określimy niepewność pomiaru $(C \cdot d)_{extr}$ za pomocą programu MATLAB:

Rysunek 4: Zależność iloczynu $C \cdot d$ od d wraz z niepewnością pomiaru $u_{C \cdot d}$

Wobec $u_{(Cd)_{extr}}$ wynosi:

$$u_{(Cd)_{extr}} = 3,743 \text{ (pF} \cdot \text{mm)} = 3,743 \times 10^{-15} \text{ (F} \cdot \text{m)} \quad (18)$$

Ze względu na zastosowanie mikrometru analogowego z minimalną działką $0,01 \text{ mm}$ dla obliczenia wszystkich możemy wnioskować, że:

$$u_D = u_{D_p} = \frac{0,01 \times 10^{-3}}{\sqrt{3}} = 5,7735 \times 10^{-6} \text{ (m)} \quad (19)$$

Teraz korzystając z prawa przenoszenia potrafimy obliczyć u_{ε_0} :

$$u_{\varepsilon_0} = \frac{4}{\pi} \frac{1}{D^2 + 3(\varepsilon_r - 1) D_p^2} \times \sqrt{u_{(Cd)_{extr}}^2 + \frac{4(Cd)_{extr}^2 u_D^2}{(D^2 + 3(\varepsilon_r - 1) D_p^2)^2} [D^2 + 3(\varepsilon_r - 1) D_p^2]^2} \quad (20)$$

A więc u_{ε_0} wynosi:

$$u_{\varepsilon_0} = 21,63393944 \times \sqrt{1,4 \times 10^{-29} + 6,2859 \times 10^{-33} \times 0,0654} = 8,0947976 \times 10^{-14} \text{ (F/m)} \quad (21)$$

Obliczymy niepewność rozszerzoną ze współczynnikiem $k = 3$:

$$U_{\varepsilon_0} = 2,428439 \times 10^{-13} \text{ (F/m)} \quad (22)$$

Ostatecznie zapiszemy:

$$\varepsilon_0 = (8,74 \pm 0,25) \times 10^{-12} \text{ (F/m)} \quad (23)$$

Przyjmując wartość tabelaryczną $\varepsilon_0 = 8,85 \times 10^{-12} \text{ F/m}$ łatwo zauważyć, że otrzymany przez nas wynik w granicach obliczonej niepewności jest zgodny z wartością tabelaryczną.

6.3 Wyznaczenie prędkości światła c

Dla wyznaczenia prędkości światła c zastosujemy wzór (9) i wartość μ_0 z równania (12):

$$c = \frac{1}{\sqrt{\mu_0 \varepsilon_0}} = \frac{1}{\sqrt{1,256 \times 10^{-6} \cdot 8,742 \times 10^{-12}}} = 301.786.479,8 \left(\frac{m}{s} \right) \quad (24)$$

Nie jest ta wartość zbyt daleka od wartości tablicowej: $c = 299792458 \text{ m/s}$.

6.4 Wyznaczenie względnej przenikalności elektrycznej ε_r

We wszystkich poniższych podpunktach skorzystamy ze wzoru (13). Tutaj go zdublujemy:

$$\varepsilon_r = \frac{Cd}{\varepsilon_0 S} \quad (25)$$

6.4.1 Przenikalność elektryczna drewna

Wyznamy względą przenikalność elektryczną drewna następująco:

$$\varepsilon_r = \frac{103,3 \times 10^{-12} \cdot 11,95 \times 10^{-3} \cdot 4}{8,74 \times 10^{-12} \cdot \pi \cdot (23,9 \times 10^{-2})} = 3,148 \quad (26)$$

Zgodnie z wartościami tablicowymi, wartość ε_r mieści się od 2 do 9, nasz pomiar jest w tym przedziale.

6.4.2 Przenikalność elektryczna plexi

Wyznamy względą przenikalność elektryczną plexi następująco:

$$\varepsilon_r = \frac{135,6 \times 10^{-12} \cdot 9,98 \times 10^{-3} \cdot 4}{8,74 \times 10^{-12} \cdot \pi \cdot (23,9 \times 10^{-2})} = 3,451 \quad (27)$$

Z tablic wynika, że wartość ε_r jest równa 3,5, nasz pomiar jest bardzo bliski wartości referencyjnej.

6.4.3 Przenikalność elektryczna rezokartu

Wyznamy względą przenikalność elektryczną rezokartu następująco:

$$\varepsilon_r = \frac{1002 \times 10^{-12} \cdot 3,03 \times 10^{-3} \cdot 4}{8,74 \times 10^{-12} \cdot \pi \cdot (23,9 \times 10^{-2})} = 7,743 \quad (28)$$

Znaleziono, że wartość ε_r jest około 7. Nasz pomiar nie jest zbyt daleki od wartości referencyjnej.

6.5 Wyznaczanie przenikalności względnej ε_r dielektryka w kablu koncentrycznym

W celu wyznaczenia ε_r zastosujemy wzór (15):

$$\varepsilon_r = \frac{C \ln \left(\frac{R}{r} \right)}{2\pi \varepsilon_0 l} = \frac{47,2 \times 10^{-12} \ln \left(\frac{1,7}{1,07} \right)}{2 \cdot 8,74 \times 10^{-12} \cdot 70 \times 10^{-2} \pi} = 0,568 \quad (29)$$

Biorąc pod uwagę, że otrzymana wartość jest mniejsza od 1, można wnioskować, że pomiar został obdarzony błędem grubym i wynik jest niereprezentatywny.

7 Wnioski

- Wyznaczona wartość ϵ_0 jest bardzo bliska wartości tablicowej, co pokazuje słuszność zastosowania poprawek do wzoru, które negują wpływ niedoskonałego zestawu doświadczalnego i uproszczenia pierwotnego wzoru.
- Wyznaczenie wartości elektromagnetycznych próżni wymaga tylko stałej ϵ_0 .
- Umieszczenie dielektryka między okładkami kondensatora płaskiego może znacznie wpłynąć na wzrost jego pojemności.